

Andreu Nin, militant de la cultura

JUDIT FIGUEROLA

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

«Quan tenia 18 anys [1935], en un acte a Proa amb l'Andreu Nin,
quan parlàvem dels llibres prohibits, va sortir *L'inútil combat*,
de Sebastià Joan Arbó,
del qual Nin va sentenciar que s'hauria hagut de prohibir
precisament perquè a la vida no n'hi ha cap, de combat inútil.»

JOSEP PALAU I FABRE

PRÒLEG

L'estudi del passat, una manera de construir el futur

L'estudi de Judit Figuerola és una aproximació exhaustiva i profunda a la persona, al personatge i a la tasca del mestre, del polític i del traductor Andreu Nin.

L'acurada investigació permet conèixer de manera detallada la dimensió humana, quotidiana de l'home, el primer impuls d'un noi de províncies: educar els seus congèneres, projecte il·lustrat i progressista (que tant em recorda les passes del meu mestre August Vidal) que havia d'obrir els ulls als ignorants i portar-los pel camí del progrés, la justícia i la llibertat.

L'afany didàctic, il·lustrador, les il·lusions polítiques i la tasca sindical el portaran a l'URSS, jove estat revolucionari que aleshores —i durant tant de temps— era vist amb esperança com la «pàtria del socialisme».

Els anys que Nin visqué a la Unió Soviètica li permeteren, en primer lloc, adquirir un coneixement directe de la llengua i la cultura russes, circumstància que li facilità endinsar-se en aquest inabastable univers literari, cultural i polític. D'altra banda, fou testimoni del lent, però inexorable, procés de descomposició ideològica del règim, dels ideals de llibertat i justícia i del futur soviètic.

Andreu Nin evolucionà vers posicions leninistes, cada cop més enfrontades amb les estalinistes. Ióssif Stalin, tot apoderant-se del nom i del símbol de Lenin, s'enfrontà als seus companys de partit, titllant-los (fins avui) de trotskistes, quan eren, al marge de consideracions polítiques i socials sobre el leninisme, els veritables promotors de les idees i el programa de Vladímir Ilitx. La lluita política esdevingué judicial. Durant els anomenats processos de Moscou, que transcorregueren entre l'exaltació de la lluita de l'heroic poble espanyol i la commemoració del centenari de la mort de Puixkin, Stalin eliminà físicament tota l'oposició, inclosa la leninista.

Igual que l'escriptor Varlam Xalàmov —que tants anys passà als camps de treball soviètics, autor dels *Relats de Kolimà*, en els quals mos-

tra la cara més brutal d'aquesta traïció als ideals marxistes—, Nin se situà al costat dels deixebles de Lenin, els anomenats trotskistes...

Sempre he pensat que fou un miracle que Andreu Nin aconseguís tornar a casa i que no desaparegués, com molts altres, en les «profunditats siberianes». I fou un altre miracle que en tant pocs anys aconseguís traduir tantes obres russes —algunes, extenses i complexes.

De la seva aportació al coneixement de la literatura russa, cal destacar-ne, sobretot, les traduccions catalanes d'*Anna Karénina*, de Lev Tolstoi, i de *Crim i càstig*, de Fiodor Dostoievski, dues de les obres capitals de la gran tradició de la novel·la russa. Malgrat els anys transcorreguts, aquestes versions continuen ben vives entre nosaltres, fins al punt que mai no han estat novament traduïdes.

Un dels grans encerts de l'estudi de Judit Figuerola, dut a terme durant llargs anys, és la incorporació del mecanoscrit de la traducció de Nin d'*Infància, adolescència i joventut*, de Tolstoi, atès que s'hi pot observar i s'hi pot seguir la feina del traductor i del corrector de l'obra, la qual cosa ens permet assistir, excepcionalment, al procés complet de traducció i de revisió del text. Aquest apartat, desenvolupat en un volum que apareixerà pròximament, es podria anomenar taller del traductor i té el valor que constitueix un exemple pràctic del procés creatiu: hi veiem de primera mà com es produeix el trasllat d'un text escrit en una llengua a un nou text escrit en una altra, en el qual el traductor, el corrector i l'editor acosten al lector una obra d'una llengua, una cultura i una realitat alienes.

Nin també es va interessar per autors estrictament coetanis, com Pilniak o Zóixenko, i, en la mesura que el mercat editorial li ho va permetre, els va traduir i va contribuir a difondre la cultura russa i soviètica contemporànies entre el públic català. No cal dir, però, que la guerra civil i el franquisme es van encarregar de colgar durant molts anys el llegat d'Andreu Nin.

Com a traductor, Nin va aconseguir fondre els dos aspectes bàsics d'una traducció: la fidelitat a l'original i la capacitat de construir en la seva llengua un text digne i literari, és a dir, ser fidel a l'autor i al lector. Alguns traductors poden arribar a entendre la complexitat del text original, però experimenten serioses dificultats per a traslladar-les a la llengua de destí. I, viceversa: altres dominen la llengua pròpia, però no arriben a desxifrar la riquesa de l'original. En la seva breu vida de traductor, Nin va ser capaç, malgrat les dificultats inevitables, de fondre aquestes dues cares de la tasca del traductor i de construir uns textos que perviuen fins avui dia.

Andreu Nin va ser destruït per l'estalinisme i pel franquisme. Men-

tre a l'Estat espanyol provaven les seves forces les dues concepcions ideològiques cabdals del segle xx, el feixisme i el comunisme, a l'URSS s'escenificava la destrucció de les idees que van inspirar els fets d'octubre de 1917 en els judicis de Moscou. Fet i fet, Nin va ser una víctima més de les purgues estalinistes.

Ambdós corrents sembla que han desaparegut en el nostre temps, però els seus fills, no solament subsisteixen, sinó que gaudeixen de molt bona salut.

A pesar que les experiències serveixen de ben poc per als altres —i més quan, en paraules de Karl Marx, les tragèdies del passat ens tornen com farses—, estic segur que aquest rigorós estudi —biogràfic, històric, sociològic, cultural i traductològic—, aquest renaixement quasi miraculós d'una figura tan polièdrica com la d'Andreu Nin, servirà per a evitar refer els camins que uns i altres han recorregut, deixant, com és el cas del mateix Nin, tantes víctimes al seu pas.

RICARD SAN VICENTE

Traductor i professor de literatura russa a la Universitat de Barcelona
Barcelona, 2 de febrer de 2017

SUMARI

Pròleg, per Ricard San Vicente	7
1. PRESENTACIÓ	11
2. EL LLEGAT D'ANDREU NIN. EVOLUCIÓ D'UN MITE	17
2.1. Andreu Nin en la memòria.....	17
2.2. Una vida militant. Apunt biogràfic	56
3. L'HOME DE LLETRES	79
3.1. Ensenyar, vocació primigènia.....	79
3.2. Entre la informació i l'articulisme de combat.....	93
3.3. Analista i comunicador polític: el repte de fer-se entendre i convèncer.....	121
3.4. Guia de la literatura russa.....	141
4. CLOENDA	161
5. BIBLIOGRAFIA	167
5.1. Bibliografia d'Andreu Nin	167
5.1.1. Llibres	167
5.1.2. Articles, conferències i qüestionaris.....	167
5.1.3. Correspondència.....	172
5.1.4. Escrits reeditats.....	173
5.1.5. Pròlegs i introduccions.....	173
5.1.6. Traduccions.....	174

5.2. Bibliografia sobre Andreu Nin.....	176
5.2.1. Llibres	176
5.2.2. Entrevistes.....	177
5.2.3. Articles.....	177
5.2.4. Enregistraments sonors i audiovisuals.....	179
5.3. Bibliografia general	179
5.3.1. Llibres	179
5.3.2. Articles, pròlegs i informes	186

Aquesta obra ens permet endinsar-nos en les múltiples cares de la figura polièdrica d'Andreu Nin: el mestre joveníssim que s'ocupava de l'educació dels obrers i defensava una escola de qualitat, laica i catalana; l'articulista novell que acabà professionalitzant-se abans d'emprendre el viatge a l'URSS; l'analista i comunicador polític, orador i escriptor amb prou bagatge per a abordar qüestions cabdals com la lluita ideològica contra el feixisme o el problema de les nacionalitats; i el crític literari que, gràcies a articles i pròlegs, descobrí per al públic català tant els grans clàssics russos com els escriptors soviètics moderns. Tot un recorregut que contribueix a fer palesa la qualitat intel·lectual i humana d'aquest revolucionari empedreït. Al capdavall, Andreu Nin sempre conservà el convenciment que la lluita per l'emancipació integral de l'home era, en bona mesura, un combat per la cultura.

TEXTOS I ESTUDIS DE CULTURA CATALANA

ISBN 978-84-9883-960-0

5 3 7 1 8

9 788498 839500